

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยในการคงอยู่ของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์จังหวัดลำปาง โดยมุ่งค้นหาปัญหาที่มีอยู่เพื่อสู่การค้นหาแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ของจังหวัดลำปาง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ จากประสบการณ์การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ผ่านมานานหลายปี ผู้วิจัยพบว่าการกำเนิดกลุ่มผู้ติดเชื้อของจังหวัดลำปางนั้นมีจุดเด่นที่เกิดจากการจัดตั้งกลุ่มเป็นนโยบายของโรงพยาบาลและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ซึ่งเป็นองค์กรภาครัฐ เมื่อการดำเนินงานผ่านมามีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการคงอยู่ของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์จังหวัดลำปาง และการดำรงสภาพกลุ่มที่เข้มแข็งได้แตกต่างกันในกลุ่มที่มีการจัดตั้งใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เลือกพื้นที่เพื่อศึกษาและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเป็นบุคลากรสาธารณสุขได้รับผิดชอบงานเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์โดยเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มในระดับอำเภอ ในการทำงานที่ใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มผู้ติดเชื้อหลาย ๆ กลุ่มที่ผ่านมามีจุดที่น่าสนใจของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการคงอยู่ของกลุ่ม และความเข้มแข็งของกลุ่มที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงปัจจัยใด ๆ ที่ส่งผลที่เอื้อต่อการคงอยู่ของกลุ่ม โดยได้มุ่งสนใจในส่วนที่คิดว่าเกี่ยวข้อง จึงได้ออกแบบสอบถามตามประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจและคิดว่าเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารที่เป็นทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวกับประเด็นในเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษา โดยการทำแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

แต่เมื่อการดำเนินการวิจัยไปได้ระยะหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่ได้จากแบบสอบถามเหล่านั้น ซึ่งพบว่าไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในรายละเอียดที่เพียงพอจะตอบคำถามในการวิจัยครั้งนี้ได้ ผู้วิจัยจึงได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาถึงปัญหาที่ประสบในต่อนั้น และหาทางออกโดยศึกษาภาคสนามด้วยการทำกระบวนการกลุ่ม ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่มทั้งในอดีต สภาวะปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กัน โดยอาศัยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญที่จะทำให้ผู้วิจัยเกิดการพัฒนารอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษาที่แตกต่างไปกว่าเดิม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง เหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคล การเข้าไปอยู่ในกลุ่มผู้ติดเชื้อโดยการเป็นวิทยากรกลุ่มต่าง ๆ นั้น ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาเข้าถึงข้อมูลโดยสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดโดยบรรยากาศที่ดำเนินอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

เลือกพื้นที่เพื่อศึกษา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาในพื้นที่จังหวัดลำปาง เนื่องจากผู้วิจัยมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดดังกล่าว ประกอบกับเป็นที่เลี้ยงกลุ่มผ่านประสบการณ์ในการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มผู้ติดเชื้อมาระยะหนึ่ง ทำให้มองเห็นความเป็นไปของกลุ่ม และปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลในการดำเนินกลุ่ม จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่าการก่อกำเนิดกลุ่มผู้ติดเชื้อของจังหวัดลำปางนั้นแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ เนื่องจากผู้บริหารโรงพยาบาลและสำนักงานสาธารณสุขอำเภอมีนโยบายว่า การดูแลผู้ป่วยที่ติดเชื้อทางด้านร่างกายนั้นยังไม่เพียงพอ ผู้ติดเชื้อควรได้รับการดูแลแบบองค์รวม คือ ดูแลทั้งทางด้านกาย จิต สังคม และเศรษฐกิจ จึงมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมารองรับสมาชิก เพื่อให้มีการประกอบกิจกรรมในการดูแลสุขภาพได้ครอบคลุมและมีมาตรฐานเดียวกัน ระยะเวลาที่ผ่านมาผู้วิจัยสังเกตว่าแต่ละกลุ่มแม้ถูกจัดตั้งมาเหมือนกัน มีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความเข้มแข็งแตกต่างกัน ซึ่งน่าจะส่งผลต่อความคงอยู่ของกลุ่มได้แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงเลือกที่ศึกษาในกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ จังหวัดลำปาง ที่จัดตั้งกลุ่มตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป จำนวน 9 กลุ่ม จากทั้งหมด 13 กลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ พี่เลี้ยงกลุ่มที่ศึกษา ตลอดจนสมาชิกในกลุ่มทุกคน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แต่จากการรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์พบว่าข้อมูลเหล่านั้นสามารถตอบคำถามได้เพียงบางส่วนเท่านั้น จากการเป็นคนในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมา พบว่ายังมีคำถามมากมายที่ผู้วิจัยต้องการคำตอบจึงได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussions) ร่วมด้วย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามปัจจัยในการคงอยู่ของกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ และการมีส่วนร่วมของผู้ติดเชื้อจังหวัดลำปาง ประกอบด้วยแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ดังนี้

ระดับการปฏิบัติ	ระดับคะแนน
ปฏิบัติตามข้อความนั้นไม่มี/ไม่เคยเลย	1
ปฏิบัติตามข้อความนั้นน้อย	2
ปฏิบัติตามข้อความนั้นปานกลาง	3
ปฏิบัติตามข้อความนั้นมาก	4

เกณฑ์การประเมินค่าคะแนน

ค่าคะแนนเฉลี่ย	หมายถึง
0-1.0	ไม่ปฏิบัติ
1.1-2.0	ปฏิบัติเล็กน้อย
2.1-3.0	ปฏิบัติปานกลาง
3.1-4.0	ปฏิบัติมาก

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากสถานประกอบการที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตและโครงสร้างของเนื้อหาในการสร้างข้อคำถามสำหรับแบบสอบถาม

2. นำเครื่องมือไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อหาความเที่ยงตรงของโครงสร้างเนื้อหา ตลอดจนความเหมาะสม ชัดเจนของภาษาที่ใช้ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบ แนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์ แล้วยังไปใช้กับพี่เลี้ยง และสมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีอื่น ๆ ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ในโครงร่าง จำนวน 30 คน

4. นำแบบทดสอบมาหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การวิเคราะห์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows 7.0

5. นำแบบสอบถามที่ได้ทดสอบค่าความเชื่อมั่นและมีค่าความเชื่อถือได้ไปเก็บข้อมูลจากพี่เลี้ยงกลุ่ม สมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อ เป็นข้อมูลเชิงสถิติ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดกรอบของคำถามในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสนทนากลุ่มในสมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีในขั้นตอนต่อไป

รายละเอียดของแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการติดเชื้อจนถึงปัจจุบัน

2. แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่ม

3. แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ ลักษณะขององค์กรและโครงสร้าง พี่เลี้ยงกลุ่ม

4. แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม บรรยาการกลุ่ม

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussions)

ผู้วิจัยเป็นวิทยากรกลุ่มในการดำเนินกระบวนการกลุ่มนั้น ได้พยายามสอดแทรกประเด็นคำถามที่ใช้สนทนาโดยใช้เป็นคำถามปลายเปิดในเรื่องต่าง ๆ ถึงที่มาที่ไปของสาเหตุของการมารวมกลุ่มกันของผู้ติดเชื้อ ขั้นตอนการเกิดกลุ่ม ข่าวสารต่าง ๆ ที่ผู้ติดเชื้อทั้งหลายได้รับการบริหารจัดการภายในกลุ่ม เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ระเบียบของกลุ่ม สังเกตผู้นำกลุ่มและสมาชิก ความสัมพันธ์ของสมาชิก ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีในการดำเนินกลุ่มแต่ละครั้ง กิจกรรมของกลุ่มที่ทำกันเป็นประจำ และกระทำในวันพิเศษ สนทนาถึงวิสัยทัศน์หรือทัศนคติที่เกี่ยวกับประโยชน์ของการรวมกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ความคาดหวังของการดำเนินงานในอนาคตทั้งในวิถีชีวิตที่เป็นส่วนตัว และความคาดหวังที่มีต่อกลุ่ม การเข้าไปเป็นวิทยากรนั้นผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับสมาชิกกลุ่มระดับหนึ่ง การได้ข้อมูลจากการสนทนาอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ จึงต้องใช้วิธีการสังเกตร่วมด้วย

3. การสังเกต

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้นใช้ทุกะยะของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกระบวนการกลุ่ม ขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยเป็นวิทยากรกลุ่มทำให้สามารถสังเกตการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ติดเชื่อ ตลอดจนปฏิกิริยาของสมาชิกแต่ละคน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนได้

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมเครือข่ายผู้ติดเชื่อ และการประชุมระหว่างพี่เลี้ยงด้วย

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเกิดขึ้นทุกะยะของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะระยะแรกในการสังเกตภาพรวมในการเลือกกลุ่มในการศึกษาให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการ ตั้งแต่การสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่ม สังเกตการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป การทำกิจกรรมต่าง ๆ ขณะเข้าร่วมงานกลุ่ม โดยการเฝ้าสังเกตอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลสามเ้า เพื่อความครบถ้วนครอบคลุมในเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจน โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยพร้อม ๆ กับที่เก็บข้อมูล ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2537, หน้า 108)

1. การตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้มา ซึ่งประกอบด้วยแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล ถ้าหากข้อมูลที่ได้มาเหมือนกันหรือซ้ำกัน ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้จึงจะบันทึกข้อมูลไว้

2. การตรวจสอบด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มควบคู่กับแบบสอบถาม พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการติดเชื้อจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่ม ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับ ลักษณะขององค์กรและโครงสร้าง พี่เลี้ยงกลุ่ม ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม บรรยาการกลุ่ม มาคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยภาคสนาม โดยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการศึกษานำมาจัดระบบข้อมูล แยกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และขอบเขตที่จะศึกษานั้น จึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ประกอบในการตีความหมายและสังเคราะห์เป็นภาพรวมและนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับ